

Forord

Det er hensigten med denne lærebog at give en kortfattet fremstilling af det oto-rhino-laryngologiske fagområde. Bogen er først og fremmest udarbejdet med henblik på undervisningen af de medicinstuderende, men den vil også være nyttig for almenmedicinere, for læger inden for andre specialer og for tandlæger. Bogens omfang overstiger det pensum, som i Danmark kræves ved eksamen i oto-rhino-laryngologi. Vi har medtaget en del stof, som giver bogen en naturlig bredde og nødvendig dybde, dette er trykt med petit. Alligevel har mange ikke uvæsentlige forhold og synspunkter måttet lades uomtalt. Det skal desuden nævnes, at bogen ikke indeholder en detaljeret omtale af anatomi og fysiologi, som læserne formodes at have adgang til andetsteds. Enkelte væsentlige forhold, specielt inden for fysiologien, er imidlertid medtaget af forståelsesmæssige årsager.

Undersøgelsesteknikken ved øre-, næse- og halssygdomme er prioriteret højt. Det gælder især de almindelige kliniske undersøgelsesmetoder, og de er nu demonstreret på den vedlagte cd-rom. Ved omtalen af behandlingsmulighederne er der lagt vægt på de former for terapi, som ikke kræver et større teknisk udstyr. Derimod er der ikke anvendt detaljerede beskrivelser inden for det operative behandlings-

område, men kun orienteret om muligheder og principper.

I den foreliggende 11. udgave er alle kapitler ført a jour. Nye behandlingsprincipper og nye oversigter og tabeller er kommet til, ligesom nye billeder er anvendt. Samtidig er bogens kliniske sigte bevaret og hviler fortsat på K. A. Thomsens og Otto Jepsens systematiske beskrivelser. Den stigende kliniske anvendelse af CT- og MR-scanning er fulgt op med eksempler på disse billeddiagnostiske metoder.

En række kolleger har været behjælpelige med vurdering af stoffets omfang og fremstilling. En særlig tak til professor, dr.med. Niels Borregaard, overlæge, dr.med. Hanne Sand Hansen, professor, dr.med. Troels Staehelin Jensen, overlæge, dr.med. Niels Mygind og professor, dr.med. Agnete Parving. Mange illustrationer har heller ikke kunnet vises uden stor hjælp fra kolleger. En særlig tak til overlæge Chr. Siim, professor, dr.med. Mirko Tos, professor, dr.odont. Erik Hjørting-Hansen og overlæge Stig Bolund. I bogen indgår desuden en række illustrationer fra J. J. Pindborgs samling.

*Poul Bretlau
Chr. Brahe Pedersen
Therese Ovesen*

Indhold

Oto-rhino-laryngologisk undersøgelsesteknik 13

Almene forhold 13

1. Øret 15

Ørets anatomi 16

Ørets funktion 17

Den akustiske funktionhørelsen 17

Den vestibulære funktionbalancen 19

De almindeligste symptomer

ved øresygdomme 20

Undersøgelsesmetoder 22

Otoskopi 22

Øreskylning 26

Akustisk funktionsundersøgelse 29

Undersøgelse af tuba auditiva

– det Eustachiiske rør 41

Eksplorativ tympanotomi 42

Vestibulær funktionsundersøgelse 42

Billeddiagnostiske undersøgelser af øret 45

Sygdomme i det ydre øre 47

Medfødte misdannelser 47

Embryologi – ørets udvikling 47

Traumatiske affektioner 49

Infektioner 50

*Chondrodermatitis nodularis heli-
cronica* 50

Ateromer 51

Tumorer 51

Sygdomme i øregangen og trommehinden 52

Øregangen 52

Cerumen obturans – ørevoksprop 52

Øreskylning ved *cerumen obturens* 53

Fremmedlegemer 53

Otitis externa 54

Tumorer 57

Trommehinden 58

Ruptura membranae tympani 58

Myringitis bullosa 59

Myringitis chronica granulosa 60

Sygdomme i mellemøret og tuba auditiva 61

Medfødte misdannelser 61

Traumatiske affektioner 61

Dysfunktion af tuba auditiva 63

Tubaokklusion 63

Behandling af tubaokklusion 64

Otitis media secretoria 65

Barotrauma auris – flyvning 65

Tuba auditiva aperta 65

Otitis media suppurativa acuta

– akut mellemørebetændelse 68

Paracentese 69

Otitis media suppurativa chronica

– kronisk mellemørebetændelse 70

Komplikationer ved suppurative

mellemørelidelser 78

Større operative indgreb ved

mellemørelidelser 85

Tumorer 89

Sygdomme i labyrintkapslen 91

Otosklerose 91

Stapesoperationer 93

Sygdomme i labyrint, 8. hjernenerve og centrale forbindelser 95

Akustiske symptomer 95

Vestibulære symptomer 98

Arvelige sensori-neurale lidelser 99

Erhvervede prænatale og perinatale

høreskader 100

Erhvervet døvhed og svær sensori-neural

hørenedsættelse i barnealderen 100

Traumer 101

Transportsyge – *kinetose* 103

Toksiske beskadigelser 104
Labyrinthitis 105
Vaskulære lidelser i det indre øre 106
Presbycusis – aldersdøvhed 107
Morbus Menière 108
Benign Paroxysmal Positions
Vertigo (BPPV) 110
Neurinoma nervi acustici
– vestibulært schwannom 111
Neuritis s. neuronitis vestibularis 113
A. vertebralis-basilaris insufficiens 113
Psykogen hørenedsættelse, simulation
og dissimulation 117

Audiologi 119

Høreapparater 119
Døve og stærkt tunghøre børn 122
Sprog og taleudvikling 122
Uddannelse 123
Cochlear implants 124
Profylakse 125
Invaliditet ved hørenedsættelse 126
Førerbevis ved hørenedsættelse 126

2. Perifer facialisparese 127

Anatomi og fysiologi 129
Undersøgelsesmetoder 130
Sygdomme i n. facialis 132
Paresis n. facialis – Bells parese 132
Herpes zoster oticus 133
Borrelia meningoradiculitis 133
Tumorer 134
Melkersson-Rosenthals syndrom 134
Facialislæsioner 134
Intratemporale 134
Ekstratemporale 135
Operative indgreb på n. facialis 136

3. Næse, bihuler og ansigt 139

Næse og bihuler 139

Funktion 139
Symptomer 140
Undersøgelsesmetoder 141

Sygdomme i den ydre næse 145

Medfødte anomalier 145
Frakturer 145
Andre lidelser 147
Rhinophyma 147
Eczema vestibuli nasi 147
Furunculus nasi 148
Insufficiencia alae nasi 148
Tumorer 148

Sygdomme i næsekaviteten 149

Medfødte anomalier 149
Atresia choanalis 149
Næse- og septumdeformiteter 149
Traumer og andre lidelser 150
Septumhæmatom og septumabsces 150
Rhinitis sicca anterior og perforatio
septi nasi, septumperforation 150
Epistaxis – næseblødning 151
Fremmedlegemer 153
Rhinolithiasis 153
Synechia cavi nasi 154
Rhinitis 154
Akut infektiøs rhinitis, forkølelse 154
Kronisk infektiøs rhinitis 156
Atrofisk rhinitis 157
Allergisk rhinitis 157
Høfeber 159
Helårsrhinitis 161
Polypi nasi 163
Specifikke betændelser 165
Tumorer 166
Rhinorrhoea cerebrospinalis 167
Forstyrrelser i lugtesansen 168
Nasalneuroser 169

Bihulernes sygdomme 170

Sinuitis acuta 170
Sinuitis odontogenica og fistula
antro-oralis 173
Sinuitis chronica – kronisk
kæbehulebetændelse 174
Komplikationer til sinuitis 176
Mukocoele sinus frontalis 178
Cyster 179
Tumorer 180

Ansigtsskelettets frakturer 184

- Almene forhold* 183
- Mandibelfrakturer* 183
- Maksilfrakturer* 185
- Frakturer af os zygomaticum* 185
- Frakturer af os frontale* 187

Ansigtssmerter 188

4. Mundhulen og spytkirtlerne 191

Undersøgelsesmetoder 193

Mundhulens sygdomme 195

- Medfødte anomalier 195
  - Læbe-ganespalte* 195
  - Andre lidelser* 197
- Traumatiske affektioner 198
- Tandsygdomme 200
  - Infektioner* 201
- Læber og mundhulen 204
  - Allergiske mundhuleaffektioner* 211
  - Intoksikationer* 212
  - Orale manifestationer ved avitaminoser* 212
  - Orale manifestationer ved blodsygdomme* 212
  - Orale manifestationer ved visse mukokutane lidelser* 214
  - Tumorer* 218
- Andre lidelser 219
  - Foetor ex ore* 219
  - Glossodyni* 220

Spytkirtlerne 221

- Anamnese og undersøgelsesmetoder 221
- Cyster 223
- Traumer 224
- Andre lidelser 224
  - Sialolithiasis* 224
  - Sialoadenitis acuta* 225
  - Sialoadenitis chronica* 225
  - Sjögrens sygdom – siccasyndromet* 226
  - Spytkirtelsarkoidose* 228
  - Sialoser* 228
  - Tumorer* 229
  - Masseterhypertrofi* 231

5. Pharynx 233

- Fysiologi 235
- Symptomer 236
- Undersøgelsesmetoder 236
  - Oropharynx* 236
  - Rhinopharynx* 237

Sygdomme i pharynx 239

- Fremmedlegemer 239
- Infektioner 239
  - Pharyngitis acuta* 239
  - Pharyngitis herpetica* 240
  - Pharyngitis chronica* 240
  - Gonorrhoea pharyngis* 242
  - Lues pharyngis* 242
  - Candidiasis pharyngis* 242
  - Vegetationes adenoides* 242
  - Adenotomi* 243
  - Tonsillitis acuta* 244
  - Abscessus peritonsillaris* 246
  - Abscessus parapharyngealis* 248
  - Abscessus retropharyngealis* 248
  - Tonsillogen sepsis* 249
  - Tonsillitis ulcero-membranacea (Vincent's angina)* 249
  - Tonsillitis acuta recidivans – tonsillitis chronica* 250
  - Tonsillektomi* 251
  - Hypertrophia tonsillae lingualis* 253
- Tumorer 253
  - Rhinopharynx* 253
  - Oropharynx* 255
  - Hypopharynx* 256
- Snorken og obstruktiv søvnapnø 256

6. Larynx 259

- Fysiologi 261
- Symptomer 262
- Undersøgelsesmetoder 262
- Medfødte anomalier 266
- Traumatiske affektioner 266
- Fremmedlegemer 267
- Infektioner 268
  - Laryngitis acuta hos voksne* 268
  - Laryngitis acuta hos børn – pseudocroup*

(falsk strubehoste) 269
Laryngo-tracheo-bronchitis acuta 270
Epiglottitis acuta 271
Laryngitis chronica 272
Noduli laryngis – „sangerknuder“ 273
Larynpharyngeal reflux 273
Tuberculosis laryngis 273
Hyperkeratosis og dysplasia laryngis 274
Tumorer 274
  Benigne larynxtumorer 274
  Laryngocele 275
  Cancer laryngis et hypopharyngis 276
  Oedema laryngis 278

Pharynx' og larynx' neurologi 280

Sensoriske forstyrrelser 280
  Sensibilitet 280
  Paræstesier – globulus 280
  Neuralgier 280
Motoriske forstyrrelser 281
  Pareser 281
  Stemmebåndsparese 282
  Associerede larynxpareser 283
  Spasmer 284
  Myogen larynxinsufficiens 285

Foniatri 286

Normal tale 286
Talelidelser 287
  Mutisme 287
  Sprogforstyrrelser 287
  Stemmelidelser – dysfoni 287
Undersølgelsesmetoder 287
  Udtalefejl – dyslali 289
  Stammen – balbuties 290
Social forsorg for talelidende 291

7. Trachea og bronkier 293

Fysiologi 295
Undersølgelsesmetoder 295
  Bronkoskopi 296
  Mediastinoskopi 297
  Billeddiagnostik 298
Medfødte anomalier 299

Traumatiske affektioner 299
Fremmedlegemer 299
Infektioner 301
Tumorer 301
Stenoser 302
Trakeotomi og intubation 305
  Indikationer 305
  „Nødtrakeotomi“ – *cricotyrotomi*
  – *koniotomi* 306
  Regelret trakeotomi 307

8. Oesophagus 311

Synkemekanismen 313
Symptomer 314
Undersølgelsesmetoder 314
Medfødte anomalier 316
Traumatiske affektioner 317
Fremmedlegemer 317
Andre lidelser 319
  Oesophagitis 319
  Oesophagitis corrosiva acuta 320
  Dysphagia sideropenica
  – *Plummer-Vinsons syndrom* 321
  Achalasia oesophagi – cardiospasmus 321
  Divertikler 322
  Varicer 323
Tumorer 324
  Cancer oesophagi 324

9. Halsen 327

Undersølgelsesmetoder 329
Kongenitte cyster og fistler 330
Subakut thyroiditis 332
Tumorer 332
  Cancer glandulae thyroideae 332
  Andre primære tumorer 334
Sygdomme i halsens lymfeknuder 336
Operationer 340
Rekonstruktive procedurer 342

10. Onkologisk behandling af hoved-halskræft 345

Onkologisk behandling af hoved-halskræft 347

11. Akutte øre-, næse-, halssygdomme 351

Otitis media acuta, akut mellemørebetændelse 353
Mastoiditis acuta, byld bag øret 353
Haematoma auris externa, blodansamling på ydre øre 353
Otitis externa diffusa, øregangsbetændelse 353
Sudden deafness, pludselig opstået ensidig døvhed 354
Tinnitus, øresusen 354
Fractura nasi, brækket næse 354
Epistaxis, næseblødning 354
Sinuitis acuta, akut bihulebetændelse 355
Facialisparesse, lammelse af ansigtsnerven 355
Fractura mandibulae et maxillae, kæbebrud 355
Parotitis acuta 355
Sialolithiasis, sten i spytkirtel med infektion 356
Zygomafraktur, brud på kindbenet 356

Tonsillitis acuta, akut halsbetændelse 356
Peritonsillær absces, byld i halsen 356
Epiglottitis acuta, strubelågsbyld 357
Trauma laryngis, slag mod struben 357
Pseudocroup, falsk strubehoste 357
Corpus alienum tracheae et bronchii, fremmedlegeme i nedre luftveje 357
Tracheotomia acuta, nødtracheotomi 358
Corpus alienum oesophagi, fremmedlegeme i spiserøret 358
Oesophagitis corrosiva, ætsning af spiserør 358
Nekrotiserende fasciitis 358

12. Appendix 359

Otolaryngologiens historiske og organisatoriske udvikling 361

Personregister 363

Litteratur 364

Indeks 365